

Dysstroma HB. (*Cidaria* TR.), *infuscata* TGSTR. och *latefasciata* STGR. i Sverige.

Av

FRITHIOF NORDSTRÖM.

(Med sex textfigurer)

(Forts. fr. sid. 292 år 1929.)

2. *Dysstroma latefasciata* STGR.

1888—1891. *Cidaria truncata* [partim] AURIVILLIUS, Nordens Fjärilar, p. 242: »— — — Stundom äro vingarna mycket mörkare med rotfältet och inre mellanfältet båda lika mörka, svartaktiga och det yttre mellanfältet med mörkt rödbruna fläckar, endast våglinien och en större rundad fläck vid bakkanten i inre mellanfältet vitaktiga; bakvingar mörkt grå». [Det är tydligt, att AURIVILLIUS här haft samma förm för ögonen, som senare av STAUDINGER gives namnet *latefasciata*.]

1892. *Cidaria truncata* var. *latefasciata*. STAUDINGER, Iris V, p. 382: »Die grössere Hälfte der Kentei-Stücke bildet eine ziemlich auffallende Form, die ich *latefasciata* nenne; sollte sie die konstante Hauptform im Kentei sein, so muss sie als var., sonst als *ab. latefasciata* bezeichnet werden. Sie unterscheidet sich besonders dadurch, dass das Mittelfeld der Vf. sehr breit licht, weisslich grau (zuweilen licht gelbbraun angeflogen) ohne Querlinien in demselben ist. Als Aberration kommt diese *latefasciata* auch einzeln in Europa vor, so habe ich von England und Dänemark je 1 ♂, bei denen die Mittelbinde breit zeichnungslos gelbbraun ist. Auch einzelne Stücke vom Amur, Lappland und Altai sind zu dieser *ab. latefasciata* zu rechnen.» [Här nämnes således *latefasciata* som svensk, såvida med Lappland avses svenska Lappland. I tysk litteratur tyckes dock med Lappland ej sällan avses något obestämt område i nordligaste Fennoskandia.]

1894. *Cidaria truncata* ab. *latefasciata* KAWRIGIN, Verzeichnis der im St. Petersburger Gouvernement gefundenen Schmetterlinge, p. 46: »Einige Exemplare dieser höchst wahrscheinlich neuen Art fing BLÖCKER an der Km. Ende Juli».

1901. *Larentia truncata ab. (et v.?) latefasciata*, STAUDINGER-REBEL, Cat der Lep. des pal. Faunengebietes, p. 293 no. 3319 c): »al. ant. fascia media lata diluta [albicante vel brunnescenti], nec strigata». Utbredningen angives sålunda: »Daur. (v. princ.?) ; Amur; Lap.? etc. (ab.)». [Frågetecknet framför »etc.» får väl tydas så, att STGR. ej längre var säker på, att de av honom förut nämnda exemplaren från Danmark och England verkligen tillhörde *latefasciata*.]

1905. *Larentia truncata ab. latefasciata*. MÖBIUS, Iris. p. 163: »Einmal bei Leipzig von REICHERT gefangen» [Torde väl vara felbestämning].

1908. *Larentia latefasciata*. BLÖCKER, Revue Russe d'Entom. VII. No. 1, p. 47: »bona species» — Tab. 1. f. 6—8. BLÖCKER har jämfört exemplar från Petersburger guvernementet med från STAUDINGER erhållet exemplar och ger en utmärkt beskrivning, som jag ej citerar här, då den ligger till grund för min beskrivning längre fram.

1908. *Cidaria citrata var. latefasciata*. PROUT, Trans of the City of London Entom. & Natural History Soc., p. 57. Efter att ha citerat STAUDINGERS diagnos, tillägger PROUT: »From what STAUDINGER says of the rest of the Kentai specimens (which he calls *ab. perfuscata*, HAW, and suggests might be transferred to *immanata*), and from what I know of the geographical range, I have little hesitation in referring this var. to *citrata*, though STAUDINGER mixes with it chance aberrations of *truncata* from England and Denmark, etc., such as MILLIÈRES broadbanded figure of *ab. rufescens* — — —. In the British Museum, a fine specimen of what I call undoubted *citrata*, from Koksar, will meet the requirements of var. *latefasciata*, having a clean yellowish-tinged central area, and probably STAUDINGER would also have included FRECHS' *krassnojarscensis* under this var.»

1910. *Larentia latefasciata* BERGE-REBEL, Schmetterlingsbuch, p. 340. Blott ett påpekande, att *latefasciata* enl. BLÖCKER är egen art.

1915. *Cidaria (Dystroma) latefasciata*. PROUTI SEITZ' Gross-Schmetterlinge des Pal. Faunengebietes, IV, p. 220, ger en förkortad beskrivning enl. BLÖCKER, men begår det obegripliga misstaget att tala om den »svarta» fläcken vid framvingens bakkant; likaså föreställer den fig. (t. 13 c), till vilken hänvisas, absolut icke *latefasciata* STGR.

1929. *Cidaria truncata var. latefasciata*. NORDSTRÖM, Ent. Tidskr., p. 95. Första omnämmandet för Sverige, med utbredning: Sk.—Medelpad.

1929. *Dysstroma latefasciata*. HEYDEMANN, Mitteil. der Münchner Ent. Ges. 19, p. 242. T. XII, f. 41—44, T. XIV, f. 41 a, 43 a.

Här ger förf. en beskrivning enl. BLÖCKER samt utmärkta fotografiska bilder av över- och undersida, ävensom bilder av genitalia hos ♂ (T. VI, f. 5, T. VII, f. 6, T. IX, 1 a) och hos ♀ (T. IX, f. 26). I analogi med en del benämningar av *truncata*-former, ger förf. även *latefasciata*s former samma namn: *rufescens*, *mixta*, *perfuscata*, *nigerrimata*.¹

Till undersökning har jag haft 60 svenska exemplar. Vingbredd: ♂ 28,5—32, ♀ 30—34,5 mm.; medeltalet för ♂ blir 30,28, för ♀ 31,85. Vingformen är mera *truncatas* än *immanatas*. Framvingarnas mittfält ungefär som hos *truncata*, hos huvudformen vitaktigt, genomdraget av 2 suddiga, på växlande avstånd från varandra gående linjer, som ibland endast äro markerade vid framkanten. Cellfläcken stor, tjockt streckformig, utanför densamma är mittfältet från framkanten till det stora utskottet svartbrunt till svart. Medan hos *truncata* mittfältets ytterkontur mellan framkanten och stora utskottet merendels har några smärre utskott, saknas dessa som regel hos *latefasciata*, där denna kontur t. o. m. kan nästan helt försvinna (se Pl. I, f. 17)², desto mer som den ljusa begränsningslinjen eller costalfläcken, som vi känna från våra övriga *Dysstroma*-arter, blott vid framkanten, om ens där, är tydlig. Mellan stora utskottet och bakkanten gör mittfältets kontur flera bågar, som äro både färre och mindre spetsiga än hos *truncata*, men ej sällan liksom hos denna fint vitkantade utåt. Inre mellanfältet är ljusare eller mörkare grått, ofta lika mörkt som det gråsvarta rotfältet, och begränsat såväl mot detta som mot mittfältet av en svartaktig linje (Pl. I, f. 18); vid bakkanten bildar emellertid inre mellanfältet en synnerligen karaktäristisk och tydlig, vit, i mitten stundom mörkpudrad, fläck. Yttre mellanfältet är merendels rostbrunt, någon gång med dragning åt svartgrått från det mörkbruna, ej sällan fint vitaktigt pudrade utkantsfältet skilt av den endast untantagsvis fullständiga våglinjen (Pl. I, f. 13). Bakvingarna ljus brungrå, mot utkanten oftast mörkare, sällan med en antydning till en rad ljusa fläckar innanför utkanten (som hos *truncata*); cellfläcken liten, mörk; ett rätvinkligt brutet, mörkt band (som hos *immanata*) synes ej sällan utanför mitten (Pl. I, f. 18). Fransarna äro oftast, åtminstone på bakvingarna, tydligt skäckiga av vitaktigt och gråbrunt.

Vingarnas undersida liknar *immanatas*, grågul, med mörkare grå eller gråbruna teckningar på framvingen från roten till mittbandets ytterkanter, längs framkanten en grågul strimma; den gulaktiga kostalfläcken, som begränsar mittbandet, är tydligt markerad i motsats till fallet på översidan, våglinjen tydligast i främre

¹ Allt mer gör sig med rätta den tendensen gällande att för likartade aberrationer, särskilt inom samma släkte, använda lika namn. Genom dessa *nomina collectiva* blir systematiken sålunda mindre överlastad.

² För planschen se Ent. Tidskr. 1929, p. 292.

hälften. Bakvingarna ibland mörkare mot utkanten, cellfläcken gråbrun liksom en vinkligt bruten linje utanför denna, mellan den sista och utkanten en ljus, inåt mörkskyggad, jämnt böjd linje, ofta med lätt vågigt förlopp, eller avbruten i fläckar; någon gång går genom cellfläcken en mörk linje parallell med den följande.

Som av ovanstående framgår, varierar *latefasciata* en hel del. Som typ för arten står enligt HEYDEMANN, som haft STAUDINGER-original till undersökning, formen med vitaktigt mittfält. (Pl. 1, f. 13, 16, 17, 18). Dessutom finnas hos oss:

ab. rufescens HEYD., med mittfältet gulaktigt till svagt rostbrunt, även omnämnd av STAUDINGER 1892 (se ovan!). Pl. 1, f. 19 är en sådan form. Den synes ej vara sällsynt.

ab. perfuscata HEYD. förekommer i större utsträckning än den förra (Pl. 1, f. 20 och 21 bilda övergång till denna form), mittfältet är här överpudrat med gråbrunt i större eller mindre grad, även äro bakvingarna oftast mörkare. Denna form övergår i

Fig. 7—9. *Dystroma latefasciata* STGR. *ab. nigerrimata* HEYD. nom. coll.

ab. nigerrimata HEYD., där de svartgrå-brunsvarta färgtonerna äro förhärskande, så att teckningarna nästan alldeles försvinna (textfig. 7—9). Den vita bakkantsfläcken håller sig längst, endast hos ett exemplar har jag sett även denna så gott som försvunnen (textfig. 9).

Aedæagus (textfig. 4)¹ är betydligt kraftigare än hos *infuscata* och *truncata*, av samma jämbreda typ som hos *immanata*, taggfältet ovalt, ungefär 3 gånger så långt som brett, skiljes genast från *immanata* på de kortare, spetsigare och finare taggarna.

Förekomst. Sydöstra Sibirien: Sajanbergen, Kentei, Irkutsk. Transbaikalien, Amur till Nikolajevsk (enl. HEYDEMANN); Europa: guvernem. St. Petersburg, Reval (HEYDEMANN in lit.), Skandinavien. De skandinaviska fyndlokalerna fördela sig som följer. Norge: Odalen $\frac{25}{8}$ 79 (SCHÖYEN) enl. exemplar i Oslo Zool. mus. Sverige: Skåne: Vånga $\frac{16}{8}$ 20 (AMMITZBÖLL), den hittills sydligaste kända fyndorten; Småland: Kalmartrakten? (HAGLUND), Växjö $\frac{1}{8}$ — $\frac{26}{8}$ II (ORSTADIUS), Österkorsberga $\frac{1}{9}$ — $\frac{10}{9}$ 28, juli 1929 (GAUNITZ); Östergötland: $\frac{6}{8}$ 83 (TOLL) enl. exemplar i

¹ Se Ent. Tidskr. 1929, p. 289.

Riksmusei palearkt. samling; Västergötland: Landvetter augusti 1927, $\frac{8}{8}$ — $\frac{23}{8}$ 28 (A. LEWIN); Bohuslän: Kristineberg $\frac{4}{8}$ 24 (HEDGREN); Södermanland: Dalarö $\frac{17}{6}$, $\frac{20}{7}$ (PEYRON), Vingåker juni 1920 (FÆGERSTEN), Skarpnäck $\frac{2}{9}$ 28 (NORDSTRÖM); Uppland: Stockholm $\frac{23}{7}$ (Riksmus.), ytterligare 1 ex. i Riksmus. saknar lokal, likaså 1 ♂ i Experimentalfältets saml. (SANDAHL), Runmarö $\frac{8}{8}$ — $\frac{22}{3}$ 16 och Eknäs, Värmdö $\frac{10}{7}$ 25 e. l. (NORDSTRÖM), Blidö och Fundbo juli 1927 (LJUNGDAHL); Värmland: Bada $\frac{2}{8}$ 25, $\frac{20}{7}$ — $\frac{8}{8}$ 26 och Torsby $\frac{5}{8}$ 26 (NORDSTRÖM); Hälsingland: troligen Delsbo (RUDOLPHI), Loos $\frac{21}{7}$ 25 (SJÖBERG); Medelpad: Sundsvall $\frac{6}{8}$ 23 (FÆGERSTEN).

Utbredningen tyckes sålunda vara ungefär densamma som för *infuscata* i öster och väster, men sträcker sig ej så långt i norr, däremot längre i söder.

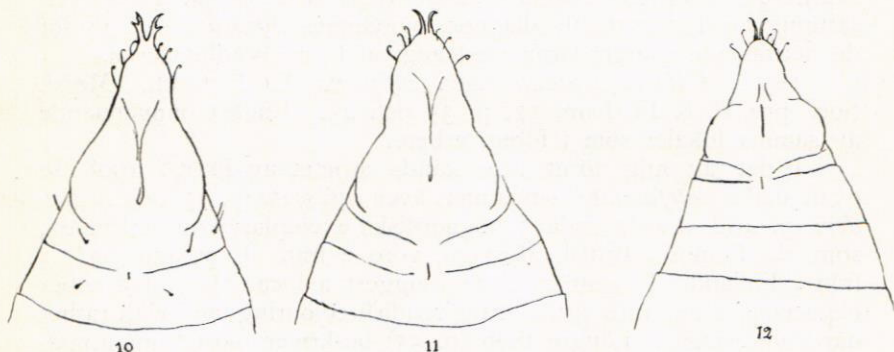

Fig. 10—12. Skiss av analsegmenten hos ♀-puppan till 10. *Dystroma latefasciata* STGR. (ab.?), 11. *D. truncata* HUFN. och 12. *D. infuscata* TGSTR.

Flygtiden är lång: juli—september. De få exemplaren från juni i ovanstående sammanställning äro möjligen från inomhus uppfödda larver. I mitten av juli och in i augusti träffas nykläckta exemplar. Arten synes övervägande vara ett barrskogsdjur och förekommer på såväl torrare som, kanske mera, på fuktigare terräng.

Ägget är ännu ej, så vitt jag vet, beskrivet. Ej heller larven. Ett enda av mina exemplar, en ♀, är kläckt. Larven levde på *Vaccinium myrtillus* och var i början av juni 27 mm. lång. Tyvärr har jag ej noggrannare beskrivit larven, då jag vid den tiden (1925) ej anade, att det skulle bli annat än *truncata* eller *immanata*. Det enda jag antecknat, lyder så: Ljusgrön, hela mittryggen, utom thoracalsegmenten, vitgrön, delad av en smal, mörkgrön rygglinje, sidorygglinjerna vitgröna; de korta analutskotten ljusröda; buk mörkgrön med ljusare baklinje; bröstfötter rödlätta; huvud gulgrönt. Spinner in sig mellan blad. Av denna korta beskrivning att döma synes larven mera likna *immanatas* än *truncatas*.

Puppan känner jag endast från det tomma puppskalet (som jag bevarat på samma nål som fjärilen). Det är något mörkare än *infuscata*, mörkast av våra 4 *Dystroma*-arters. Cremaster skiljer sig i bevärningen något från de övriga: de 2 grova, i spetsen lätt utåtböjda analtaggarna ha på ungefär halva längden ett utåtriktat utskott, som saknas hos de övriga arterna. Att döma efter blott ett exemplar är dock ej tillförlitligt. Naturligtvis kan dessa grenade analtaggar vara en abnormitet hos just detta exemplar.

Tillägg.

1890. *Cidaria truncata* var. *infuscata*. E. REUTER, Bidrag till kännedomen om Macro-Lepidopterfaunan i Ålands och Åbo skärgårdar, i Länni—Suomi—Västra Finland V, p. 94. Efter översättning av TENGSTRÖMS diagnos, omnämnes *infuscata* som ny för de beträffande skärgårdarna med angivande av fyndlokalerna.

1890. *Cidaria truncata* var. *infuscata* E. REUTER. Medd. Soc. pro F. & Fl. fenn. 17, p. 35 och 45. Endast omnämnande av samma lokaler som i föreg. arbete.

I det av mig förut icke kända arbetet av PROUT 1908 (se ovan under *latefasciata*) omnämnas även *infuscata* (p. 45) och *schneideri* (p. 46). Av de enda 3 högnordiska exemplaren av »*truncata*», som då funnos i British Museum, voro 2 från »Lappland» och 1 från »Finland, Tengström», de »suggest a local race, of a sober olivaceous tone, with little of the reddish colouring, and with rather dark hindwings». Längre fram (p. 55) beskriver PROUT mera noggrant under namnet *truncata* var. *olivescens* de nyss omtalade tre exemplaren, då det synes honom, att de ej passa ihop med TENGSTRÖMS *infuscata*. »The light part of the forewings (central area and shade behind elbowed line) are slightly yellower than usual, and (especially in the Lapland examples) sufficiently dusted with fuscous to produce the olivaceous aspect which has been noted. The inner sienna band is wanting, the outer one dull, interrupted, inconspicuous, being also dusted with the fuscous. The hindwings dusky, slightly olivaceous.» Ett av mina exemplar från Hälsingland (Pl. I, f. 12) har denna olivbruna ton över vingarna, men bakvingarna äro betydligt ljusare mot basen. Från sin egen samling beskriver PROUT ett exemplar från Abisko, »transitional towards» *olivescens*; det har mittbandet ännu ljusare, mindre pudrat, tyckes mest likna mina figg. 7 och 8 å Pl. I; dessa ha bengult mittband och kunna kallas *centumnotata* nom. coll. Då TENGSTRÖM intet nämner om mittfältets färg, har jag förmodat att hans typ har detta likafärgat med vingen i övrigt, då mina figg. 1 och 2 närmast skulle täcka TENGSTRÖMS diagnos. — På grund av felaktig översättning av SANDBERGS beskrivning av *schneideri* har PROUT

alldeles misstytt denna art. PROUT (l. c. p. 46) översätter »ensartat blaagraa» med »blackish blue-grey», i stället för monotonous blue-grey och kommer därigenom till den slutsatsen, att *schneideri* skulle vara detsamma som *nigerrimata* FUCHS, vilket även går igen i hans bearbetning hos SEITZ (se ovan under *infuscata*, p. 287).

I det ovan under *latefasciata* citerade arbetet av HEYDEMANN (utkommet i början av december 1929, således ungefär samtidigt med förra delen av mitt) nämnas för *infuscata* flera fyndlokaler: Lappland och Central-Ural samt Transbaikalien. De sista företräda en ny subspecies: *nyiwonis* MATSUMURA 1925. H. lämnar även utmärkta bilder av *infuscata* och subsp. *nyiwonis* såväl som teckningar av genitalorganen hos den sistnämnda.

Av *infuscata* fann jag i en av mina lådor med opreparerade fjärilar från norra Värmland en typisk ♂, tagen första dagarna i juli 1926 i Bograngen, Södra Finnskoga.

Hos de två behandlade arterna har jag ej vågat framhålla de små obetydliga olikheter, jag tyckte mig ha funnit i övriga delar av den hanliga kopulationsapparaten, i synnerhet då dessa organ syntts mig underkastade en viss variation inom arten. Av flera anledningar har jag ej heller varit i tillfälle att göra tillräckligt många preparat, särskilt ej av ♀, för att med säkerhet kunna framlägga konstanta olikheter. I det flera gånger nämnda arbetet av HEYDEMANN framhålles även, att »das wesentlichste Bestimmungsmerkmal ist das Penisrohr und das Dornenfeld seines Schwellkörpers». H., som haft ett anseeligt undersökningsmaterial till sitt förfogande, påvisar även hos ♀♀ till här behandlade två arter lätt påvisbara olikheter i genitalia, särskilt beträffande bursa copulatrix. PIERCE har här redan påvisat en viss olikhet i signum bursae hos *truncata* och *immanata* och före honom har PETERSEN funnit konstanta karaktärer i de honliga genitalorganen; nu har HEYDEMANN ett par viktiga tillägg: »der oft bedornte untere Faltenaum» och en hittills obeskriven del av bursan, av H. kallad »bursula»: »Bursula nenne ich jene seitliche Ausstülpung am oberen Teil der Bursa unterhalb des Halses, die bei *truncata* klein, als fast kugelballon-ähnliche, querfaltige Blase, bei *citrata* als grosse, mehr flache Ausbeulung, seitlich der oberen chitinösen Wandverstärkung und der Signum-Falte, sichtbar wird und auf manchen Präparaten als die seitliche Fortsetzung der ersteren und ihres unteren, hier dornelosen Faltenaumes erscheint». Hos *latefasciata* skall *bursula* vara halvklotformig, ett mellanting mellan dess form hos *truncata* och *immanata*; hos *infuscata* mera lik *bursula* hos *immanata*.